

Paderborn. W studenckim mieście czarownic

Autor tekstu: **Artur Marek Wójtowicz**

Włości Paderborn, jako księżęca diecezja w Świętym Rzymskim Cesarstwie Niemieckiego Narodu, leży w południowo-wschodniej Westfalii. W XVI wieku Paderborn graniczyło z dwoma ważnymi terenami: protestanckim hrabstwem Lippe i księstwem Westfalii na południowym zachodzie. Rządy na tym terenie były natomiast notorycznie „wyrwane” przez trzy instancje: kapitułę katedralną, rycerstwo i przedstawiciele ziemskich. Prawo kryminalne zaś było w ciągłym władaniu kapituły katedralnej i szlachty und zu Büren.

W latach 1510-1702 przeprowadzono procesy przeciwko około 260 osobom. Z tej liczby wykonano przynajmniej 204 egzekucje. Tylko w 18 przypadkach zwolniono podejrzanych o dokonywanie czarów. Ze wszystkich osądzonych „czarownic” około 70 % stanowiły kobiety. Tylko w specyficznych wypadkach stawiano przed trybunałem dzieci.

Z początkiem wieku XVI, kiedy wszedł w życie „[Młot na czarownice](#)” władza z Paderborn wzięła sobie ten dokument głęboko do serca. Pierwsze pojedyncze procesy zaczynają się już pojawiać w 1510 r., następne od 1555 r. i ich kontynuacja od 1572 r. Przez Księstwo Westfalii przewinęły się trzy potężne „fale prześladowań”: po 1590 r., 1628-1631 oraz w latach 1656-1659.

Od 1598 władza państwowa oddała procesy czarownic do rozpatrywania kapitule katedralnej. Zatem od tego czasu za przeprowadzanie egzekucji odpowiedzialna była katedra. Co ciekawsze jednym z większych inicjatorów propagujących polowania na czarownice na terenie Westfalii był biskup Dietrich von Fürstenberg (urzędował: 1585-1618). Najbardziej znany proces przeprowadzany przez wspomnianego przez mnie biskupa miał miejsce w 1600/01 r. Wówczas przed sądem stanęli Prior, Subprior oraz dwóch mnichów z augustyńskiego klasztoru. Najbardziej przekonującym argumentem dla tego trybunału, świadczącym o powiązaniach tychże oskarżonych z magią, było rzekome uczestnictwo w sabatycznych tańcach. Ten przypadek odbił się szerokim echem zarówno na terenach Bawarii (Würzburg) jak i na terenie Opactwa Corvey leżącego w Westfalii.

„Młot na czarownice” miał swój punkt szczytowy w 1630 r. pochłaniając na terenie Paderborn 85 ofiar. Tylko na terenie Büren między 17. marca a 15. kwietnia 1631 wykonano 50 egzekucji. Być może właśnie dlatego w maju 1631 r. wydrukowano za sprawą Friedricha Spee (1591-1635) *Cautio Criminalis*. Nie jest żadną tajemnicą, że wspomniany jezuita był gorliwym przeciwnikiem inkwizycji i walczył z nią jako teolog moralny wszystkimi dostępnymi wówczas środkami. Spee pomimo tego iż pracował na Uniwersytecie w Paderborn dwóch przeciwników: biskupa pomocniczego Johanna Pelckinga, oraz rektora kolegium Ojca Christiana Lennepa SJ. Pomimo tych niedogodności Friedrich gorąco polecał swoją lekturę wszystkim studentom.

W latach 1656 -1659, jak mawiają kroniki, przez Paderborn przetoczyła się fala „diabelskiego opętania”, w postaci dorastającej dziewczyny pochodzącej z Brakel. Pomimo egzorcyzmów jakie dokonywał na niej profesor Bernhard Löper S.J., dziewczyna pozostawała poza kontrolą społeczeństwa. Na skutek rozczarowania Löper rozpoczął prześladowania w Paderborn nazywając „czarownikami” wszystkich przeciwników politycznych. Miejscowy biskup Dietrich Adolf von der Recke (rządzący: 1650-1661), widząc swoją bezsilność, a chcąc przeciwstawić się nadciągającej „fali” zaczął szukać pomocy u Świętego Oficjum w Rzymie, gdzie pracował jego kanonik Ferdinand von Fürstenberg (1626-1683), jako ścisły współpracownik papieża Aleksandra VII (Fabio Chigi, rządzącego: 1655-1667). Rzymski specjalista d/s egzorcyzmów dał biskupowi radę zastąpić inkwizycję lepszym duszpasterstwem w diecezji. Papież natomiast na wieść o tej sprawie poszedł jeszcze krok do przodu i po przeczytaniu lektury i protokołów von Löpera doszedł do przekonania, że dziewczyna która stała się przyczyną rozpętania „fali inkwizycyjnej” nie była w ogóle opętana przez diabła.

Być może Aleksander VII był już pod wpływami sceptycyzmu jaki narodził się w końcu XVI w. Niemniej jednak w latach 1657-1659 procesy czarownic w Paderborn pochłonęły kolejnych 50 ofiar. Z tej liczby 9 osób było mężczyznami, których rozszalały tłum zabił na ulicach miasta. A swoją drogą, warto by się zastanowić, czy rada pomocnika papieskiego nie była najodpowiedniejszym wyjściem z sytuacji. Niestety, emocje często przeważają nad

rozsądkiem.

Ciekawostką może być, że po śmierci biskupa Dietricha, jego następcą w Paderborn został mianowany właśnie Ferdinand von Fürstenberg (rządził: 1661-1683). Przenosząc swoje rzymskie doświadczenia na tereny Westfalii wydał on tylko jeden wyrok śmierci. A było to w 1675 r., kiedy pewna osoba wykorzystywała konsekrowaną hostię do celów magicznych. Niemniej warto jest jednak pamiętać, że za tego typu czyn aż do XVIII wieku Rzym wydawał pozwolenie wykonywania wyroków śmierci. Ostatnie prześladowania na terenie Paderborn miały miejsce w latach 1700 — 1702. Z 12 oskarżonych śmierć poniosło przynajmniej dwóch mężczyzn i trzy kobiety. Na temat innych osób kroniki diecezji skwapliwie milczały.

Źródła:

- Rainer Decker: Die Hexenverfolgungen im Hochstift Paderborn, w: Westfälische Zeitschrift 128 (1978) S. 315-356.
- Ders.: Die Hexen und ihre Henker. Sprawozdanie. Freiburg i.B. 1994 (zur Besessenheitswelle um 1658); z przedmową: <http://homepage.victorvox.de/decker/vorwort.html>.
- Ders.: Hexen- Mönche und ein Bischof. Das Kloster Dalheim und das Problem des Hexensabbats um 1600, w: Westfälische Zeitschrift 150 (2000) S. 235-245; Link: <http://homepage.victorvox.de/decker/dalheim.html>.
- Roswitha Hillebrand, Zauberer und Hexer im Hochstift Paderborn: Eine Untersuchung von Fürstenberger Prozessen des 17. Jahrhunderts (Praca na zaliczenie państwowego egzaminu nauczycielskiego, Uniwersytet Paderborn 1995).

Artur Marek Wójtowicz

Teolog, publicysta, pisarz. Ukończył Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie (dawne ATK) oraz Studia Pastoralne w St. Gallen. Autor wstępu do Biblii protestanckiej ręcznie przepisanej przez 650 osób z Horgen ZH w 2003 r. Mieszka w Szwajcarii. "Wszyscy mawiają, że po filozofii traci się rozum, zaś po teologii wiarę. Więc co pozostaje? Spryt? Spotkać teologię w życiu to niewielki problem. Ale spotkać wierzącego teologa, to już sztuka, a prawdziwie wierzącego to... cud" - napisał.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 13-11-2003)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2912) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2912>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl